

R E C E N Z J E

Л.П. Дядечко: «*Крылатый слова звук*», или *Русская эттология*.
Киев: «Аванпост-Прим» 2007, ss. 336.

Появление на прилавках анализируемого учебного пособия нельзя считать случайным. На суд читателей вынесен адаптированный для студентов уникальный курс эттологии, основы которого были изложены Л. П. Дядечко в монографии 2002 г. *Крылатые слова как объект лингвистического описания: история и современность* (Киев 2002). Автор ставит перед собой поистине масштабную цель: создание целостной концепции, раскрывающей лингвистическую природу крылатых единиц, их гносеологические и онтологические свойства, специфику функционирования в русском языке с учётом динамических характеристик. К достижению этой цели Л. П. Дядечко упорно шла со второй половины 1980-х годов, когда заявила о себе как талантливый исследователь. Уже первые её работы, посвящённые анализу литературных реминисценций (1988) и цитат-реминисценций (1989), привлекли внимание специалистов глубиной проникновения в лингвистическую сущность описываемых явлений, добротностью привлекаемого материала и научной тщательностью. Цикл статей, написанных в 1990-е и в начале 2000-х годов, а также выступления на международных и всеукраинских форумах, теоретически и практически «прокладывали дорогу» к этому завершающему труду. Л. П. Дядечко вводит в научный обиход крылатые слова (КС) и крылатые выражения (КВ) — неологизмы (восходящие к творчеству М. Булгакова — 1992, к произведениям И. Ильфа и Е. Петрова — 1997, к наследию Б. Пастернака — 2000, к стихотворениям А. Л. Барто — 2006 и др. авторов); собирает уникальную картотеку, фиксирующую новые крылатые единицы русского и украинского языков, порождённые самыми разнообразными источниками, — песнями, кинематографом, телевидением, рекламой, средствами массовой информации, театром, художественной литературой и т. д. Итогом этой поистине подвижнической работы стали 4 выпуска материалов для словаря *Новое в русской и украинской речи: Крылатые слова — крилаті слова* (Киев 2001–2003), а также фразообразовательный словарь *Вокруг да около рекламы* (Киев 2007). Около 2000 неологизмов-крылатых единиц (половина из них отмечена впервые именно Л. П. Дядечко) не просто зафиксированы исследовательницей, как это принято сейчас делать в популярных справочниках. Они описаны с точки зрения генетической, семантической, стилистической, коммуникативной и проиллюстрированы многочисленными примерами.

Учебное пособие «*Крылатый слова звук*», или *Русская эттология* являет собой квинтэссенцию раздумий автора над лингвистической сущностью, пожалуй, наиболее сложного объекта лингвистического исследования, наука о котором сформировалась относительно недавно — в последние два десятилетия XX столетия — и получила название «крылатология». Работа Л. П. Дядечко, безусловно, является важной вехой на пути становления нового раздела лингвистических знаний и закрепления за крылатыми единицами (КЕ), или этнонимами (термин Л. П. Дядечко), языкового статуса.

В крылатологии-эптологии сложилась парадоксальная ситуация, когда лексикографическая практика, практика фиксации и толкования крылатых единиц, на столетия опередила теоретическое осмысление сущности самого объекта описания. Игнорирование языкового статуса крылатых единиц, отсутствие чётких

лингвистических критериев, которыми следовало бы руководствоваться при их отборе и квалификации, стали особенно очевидны в 80–90-е годы прошлого века. И хотя всем ходом своего развития восточнославянская наука готовила почву для создания учения о КЕ, подлинным толчком к его рождению стал лексикографический бум 1990-х–начала 2000-х гг., совпавший с возросшим интересом носителей языка к прецедентным текстам. Именно это время, время бурного развития лингвокультурологии, текстологии (с её ответвлением — интертекстологией), а также качественных изменений, происшедших во фразеологии, вызвало к жизни множество словарей и справочников, которые представляют единицы, отмеченные «печатью авторства».

Перипетии становления крылатологии (эптологии) как особой отрасли лингвистики отразились и на структуре анализируемого учебного пособия, и на его содержании. Книга состоит из введения, четырёх глав и заключения; а завершается вопросами и заданиями к каждой из глав и списком цитируемой и упоминаемой литературы.

Отметив во введении, что КЕ — КС(в), по символике, принятой автором, — «являются одним из важных источников удовлетворения интеллектуальных и художественно-эстетических потребностей общества в процессе коммуникации» (с. 3), Л. П. Дядечко прослеживает этапы становления знаний о КЕ с проекцией на судьбы фразеологии, что вполне объяснимо: 90% КЕ представляют собой сверхсловные образования. Она выделяет 5 этапов формирования фразеологии как особой лингвистической дисциплины: 1-й этап — «довоиноградский», подготовительный (XIX в. — 1930-е гг.); 2-й этап (1940–1950-е гг.), связанный с появлением фундаментальных трудов В. В. Виноградова, с публикацией работ Б. А. Ларина, С. И. Ожегова, Л. А. Булаховского; 3-й этап (1960–1970-е гг.), знаменующий рождение фразеологических концепций и методов исследования, обеспечивших русской фразеологии лидирующие позиции в мировой науке; 4-й этап (1980–1980-е гг.), характеризующийся «многоаспектностью изучения идиоматического фонда в рамках сложившихся фразеологических школ» (с. 5). Говоря о 5-м этапе развития фразеологии, Л. П. Дядечко выделяет «интенсивный» (термин В.Н. Телия) и «экстенсивный» подходы к изучению сверхсловных языковых единиц, которые неизбежно наталкивали фразеологов на изучение КВ, и предлагает третий подход к анализу КВ — «интенсивно-экстенсивный». Именно интенсивно-экстенсивный подход, по мнению автора, позволяет вывести «исследование за рамки фразеологической парадигмы, так как предусматривает анализ всех структурных типов КС(в): и устойчивых оборотов, грамматически организованных как словосочетания или предложения (по типу идиом, пословиц, поговорок), и объединений фраз, и однокомпонентных высказываний и собственных имён, т. е. целно- и раздельнооформленных образований, — а также даёт возможность углубить описание КС(в) благодаря разработанной методике» (с. 6).

В главе I *Что и как изучает эптология (методологические подходы)* глубоко и всесторонне представлена картина зарождения метаязыка науки о КС(в). Истоки крылатологии, или эптимики (термин Л. П. Дядечко), описаны как история фиксации и филологической обработки КЕ-эптимики в разнообразных лексикографических трудах и как история теоретического осмысления сущности КЕ. Тщательно и многогранно проанализирована предыстория складывающейся науки. Л. П. Дядечко с подлинным уважением заново прочитывает, казалось бы, широко известные труды своих предшественников, находя в них интересные мысли, имеющие отношение к избранной теме исследования. В параграфе 1-ом этой главы *Метаязык науки о крылатых словах* читатель найдёт множество тонких замечаний, касающихся квалификации отдельных КЕ и их прототипов составителями словарей и справочников. Л. П. Дядечко выявляет основные пласты КЕ, попавших в поле зрения лексикографов, и замечает, что отсутствие «надлежащей базы для теоретической разработки языковых феноменов,

отмеченных «печатью авторства»), в целом и их постижение исключительно в свете фразеологической идеологии в частности сыграли свою отрицательную роль в процессе формирования системы терминообозначений в исследуемой области». Следовало бы добавить: ни у кого из лингвистов не возникало сомнений относительно языкового статуса однословных КЕ; ожесточённые споры велись по преимуществу вокруг сверхсловных КЕ, крылатых выражений (КВ), а они составляют, по нашим данным, абсолютное большинство фонда КЕ национального языка, потому именно позиции фразеологов оказались так важны в решении теоретических вопросов крылатологии-эптологии.

Глубокое уважение к трудам своих предшественников и объективный анализ достижений учёных, внёсших свою лепту в становление метаязыка крылатологии-эптологии, — характерная черта рецензируемого учебного пособия. Л. П. Дядечко справедливо отмечает одну крайность, которая наметилась в исследованиях о КЕ последних десятилетий XX–начала XXI столетия, — механическое объединение интертекстуального и фразеологического подходов, что привело к нивелированию дифференциальных признаков КЕ, заложенных в их лингвистическом толковании. Классическими образцами такой нивелировки, на наш взгляд, могут послужить составленный интертекстологом К. В. Сидоренко и сторонником «узкого» понимания фразеологии В. М. Мокиенко *Словарь крылатых выражений Пушкина* (1999; переизд. 2006), где наряду с двумя сотнями подлинных КВ помещено свыше 800 обычных цитат, а также словари КЕ, восходящих к кинематографу: Е. С. Елистратова, зафиксировавшего около 1 000 оборотов из популярных отечественных фильмов (1999) и *Большой словарь: Крылатые фразы отечественного кино* А. Ю. Кожевникова (2001), где перечислено и «паспортизовано» 15 000 единиц. Подобное «отклонение влево» явилось неадекватной реакцией на «исключение» КВ из числа языковых единиц многими сторонниками «узкого» понимания фразеологии. Не случайно Л. П. Дядечко специально останавливается на вопросе о крылатых выражениях как предмете фразеологических дискуссий. Автору удалось обозначить все «болевые» точки складывающейся науки о КЕ-эптонимах и сформулировать основные задачи, требующие безотлагательного решения. Важнейшая из них — преодоление диспропорции и параллелизма в изучении однословных и сверхсловных «эптонимов» (собственно крылатых слов и крылатых выражений) «путём создания синтезирующей концепции», которая, по справедливому замечанию Л. П. Дядечко, должна строиться прежде всего на семантических основаниях.

Автор учебного пособия проявляет себя как зрелый учёный, обосновывающий право на существование особого раздела лингвистики — крылатологии-эптологии, науки, объектом которой должны стать все единицы, отмеченные «печатью авторства» или восходящие к определённому тексту, — и крылатые слова, и крылатые выражения. Параграф 1-ый первой главы заканчивается детальным описанием стройной терминосистемы нового раздела лингвистики — крылатологии-эптологии (*эптонимия, эптонимичный, эптонимичность, эптонимика, эптонимический, эптонимизироваться, эптонимизация, деэптонимизация* и др.) Центральное место в этой терминосистеме занимает *эптоним* — «интегрирующее понятие, соотнесённое с целью- или раздельнооформленной общезыковой номинативной единицей, которая сохраняет ассоциативную преемственную связь с автором или текстом, её породившим; или, иначе, то же, что *крылатые единицы* либо одно- и многокомпонентные *крылатые слова* в узком — эптологическом — смысле» (с. 26).

В параграфе 2-ом главы 1-ой Л. П. Дядечко, проанализировав ряд лексикологических и фразеологических методов, описывает разработанный ею специально для анализа КЕ метод двойной аппликации, предусматривающий два этапа: первый — наложение прототипа (исходного текстового фрагмента) на одноимённое речеобразование, легко

конструируемое или существующее в общенародном языке; второй — наложение эпитонима на прототип, что способствует раскрытию специфики эпитонима как вторичной номинативной единицы.

В главе II рассматривается первый шаг двойной аппликации. Здесь же автор вскрывает сущность вербального импринтинга как фактора эпитонимичности (с. 92–129). «Как и в зоопсихологии, в эптологической сфере, — пишет Л. П. Дядечко, — познанный первым объект — текст — предпочитается всем новым, однородным или уподобленным им, наделяется особыми свойствами, оказывающими влияние на поведение субъекта, поэтому произвольное запоминание этого текста (или его части) [...] можно назвать вербальным импринтингом». Значит, в роли импринтируемого объекта в вербальном импринтинге выступает текст, который, попадая в поле зрения первым, «фиксируется», расцениваясь как исходный, и затем регулирует речевое поведение языковой личности по линии кодирования — декодирования» (с. 97). Теория вербального импринтинга помогла автору ответить на множество вопросов, возникающих при изучении столь сложного объекта исследования, каким оказалась для лингвистики крылатая единица (зарождение социальных, национально-культурных стереотипов, роль текста-источника в формировании эпитонимов, лингвистические и экстралингвистические факторы, способствующие и препятствующие эпитонимизации, речевое поведение языковой личности и т.д.).

Проанализировав все существующие точки зрения на КЕ-эпитонимы, основываясь на результатах проведённого ею самой лингвистического эксперимента, Л. П. Дядечко аргументирует свой собственный взгляд на объект исследования, вполне справедливо считая главным дифференциальным признаком эпитонима генетический. Убедительно доказывает она взаимосвязанность воспроизводимости и устойчивости как дифференциальных признаков крылатых единиц и уточняет дефиниции этих важнейших категорий, понимая под устойчивостью относительное постоянство формально-содержательных признаков крылатого слова (или сочетания слов) как целостного языкового образования, наблюдаемое при его воспроизведении-повторении в ситуации, онтологически отличной от исходной, то есть тогда, когда такое повторение не связано с изначально определёнными для самого текста-источника формами бытования.

В главе III (с. 176–313) анализируется второй шаг двойной аппликации в синхроническом и диахроническом аспекте, выявляются общие закономерности употребления эпитонимов. Л. П. Дядечко показывает процесс вхождения эпитонимов в структуру языка, превращение их в общенациональное достояние. Автор убедительно доказывает, что процесс эпитонимизации сопровождается отрывом крылатых единиц от своих источников и стабилизацией структурно-семантических характеристик как «демаркацией границ варьирования их формы и содержания». Глава содержит множество существенных наблюдений, которые уточняют представление о результатах диахронических изменений на пути превращения какого-либо микротекста в КЕ. Так, например, автор приходит к выводу о том, что полисемантизация КВ осуществляется по тем же принципам, что и становление основного значения КВ, а наибольшее число семантических вариантов КВ — 4; вполне обоснованно говорит о том, что формально-семантическая стабилизация проходит по линии упрощения структуры КВ и осовременивания его лексического состава, что специфика семантической стабилизации проявляется в ограниченном, в сравнении с формированием переносных значений в лексике и фразеологии без «печати авторства», наборе семантико-деривационных моделей. Наблюдения Л. П. Дядечко подтверждают мысль о том, что, как и денотативно-сигнификативный компонент значения, стилистический компонент КВ нередко не совпадает со стилистической окраской прототипа; она нашла ответ на вопрос, почему КВ, подвергаясь множеству трансформаций, способно сохранить своё

тождество: в случае формально-семантических преобразований дезинтеграционным процессам препятствует внутренняя форма КВ, которая играет организующую роль в семантической структуре КВ, формируя её денотативно-сигнификативный и коннотативный макрокомпонент, наделяя весь оборот авторитетностью, отсылая участников коммуникации к «ментальной картинке» — аналогу исходной ситуации, отображённой в тексте-источнике. Л. П. Дядечко абсолютно права, когда говорит, что КЕ выполняют не только номинативную функцию, отягощённую экспрессией: они используются как средство языковой игры, участвуют в «карнавализации», которая отражает установку говорящих на театрализацию речи, характерную для современной непринуждённой коммуникации, на интертекстуальность.

Учебное пособие содержит оригинальную цельную концепцию, которая может быть признана ядром новой лингвистической дисциплины — крылатологии-эптологии. Всесторонне рассмотрев свойства КЕ-эптонимов (экспрессивность, выразительность, краткость — для КВ, культурно-национальную ценность и др.), автор специально останавливается на одном из самых спорных вопросов — месте КЕ в языковой системе. Ей удалось на огромном материале показать номинативный характер не только КВ, функционирующих в качестве частей предложений, но и тех КВ, которые играют роль независимых предложений. Самые лучшие страницы данной главы посвящены вскрытию механизма зарождения эптонимичности.

В главе IV *Основные принципы современной эптографии* (с. 290–313) автор предлагает новаторскую концепцию, которая вполне может быть реализована на основе создания мультимедийной версии словаря КЕ. Исходя из положения о том, что иллюкативная сила эптонимов формируется при участии трёх векторов — прототипического, системного и актуального, — Л. П. Дядечко настаивает на том, что все три составляющие эптонима должны быть отражены в словарном описании мультимедийной версии словаря КЕ. Мультимедийный вариант словаря КЕ, считает автор, практически снимет ограничения в объёме сведений, предлагаемых пользователю, и позволит применить разные способы их представления сообразно типу информации, изоморфному первоисточникам эптонимов: текстовому, фотографическому, аудитивному, аудиовизуальному». В соответствии с выдвинутой концепцией, словарная статья должна состоять из трёх блоков: блока текста-источника, блока, охватывающего узуальные признаки КЕ, блока вторичных текстов, использующих эту КЕ. Такая концепция вполне согласуется с традициями восточнославянской лексикографии, являясь одновременно творческим её развитием.

Заключение содержит выводы по проделанной работе, представленные как сжатое изложение взглядов исследовательницы на сущность КЕ-эптонимов — языковых единиц особого рода, — на их происхождение по принципу вербального импринтинга, на формирование у них эптонимического значения, на специфику их функционирования и возможности превращения их в безымянные языковые единицы.

Естественно, большая, интересная работа Л. П. Дядечко, уже в силу своей необычности и новизны, не может не вызвать ряд вопросов дискуссионного характера. Некоторые положения автора наталкивают на размышления, другие кажутся спорными.

Так, например, несмотря на очевидную стройность и словообразовательное удобство новой, эптологической терминологии, предложенной автором, она не может быть признана идеальной: сама Л. П. Дядечко непроизвольно возвращается к старым, привычным терминам *крылатое слово* (КС) и *крылатое выражение* (КВ), да и свои эптонимы делит на КС и КВ в зависимости от их структуры. Видимо, у старых терминов есть свои достоинства, несмотря на то, что и корень у основного термина не греческий, и, согласимся, словообразовательное гнездо не совсем удобно «вить» (*крылатология, крылатика, крылатизация*). Однако за термином *крылатое слово* —

почти полуторастолетняя традиция употребления в германском и более чем столетняя традиция употребления в восточнославянском (а теперь и в западнославянском) научном ареале. К тому же, это прозрачный термин, понятный не только лингвисту, но и основному адресату словарей крылатых единиц — славянскому читателю.

В работе неоднократно подчёркивается цитатное происхождение эпонимов, хотя существует масса случаев формирования КЕ в результате «сгущения мысли» текстов или их фрагментов, и тогда КЕ может не иметь «цитатного прототипа» в непосредственном своём источнике. К тому же, назвать цитатами эпонимы типа *Митрофанушка*, *Манилов*, *Рэмбо*, *Джеймс Бонд* и им подобные вряд ли было бы корректно.

Провозгласив тезис о выделении эпонимического пласта из ряда номинативных языковых единиц на основании с е м а н т и ч е с к о г о признака, автор уточняет понятие эпонима, называя дифференциальными их признаками: 1) культурную и/или национальную детерминированность и часто социальную ориентированность, 2) воспроизводимость, 3) происхождение из запечатлённых массово-коммуникативных текстов и сохранение с этими текстами ассоциативно-генетических связей, 4) экспрессивность и — для КВ — 5) тяготение к лапидарности. Думается, что вполне оправданное выделение из массы номинативных единиц лексико-фразеологического фонда собственно крылатых единиц зиждется только на отмеченности «печатью авторства» или источника в широком смысле этого слова, которая пронизывает семантическую структуру всех КЕ и обеспечивает их образность и коммуникативную ценность. Прочие же признаки — воспроизводимость и связанная с нею устойчивость, тяготение к лапидарности — касаются только сверхсловных КЕ / КВ, а культурная и/или национальная детерминированность, а также социальная ориентированность присущи множеству безымянных языковых единиц.

Однако, как уже говорилось выше, эти замечания носят дискуссионный характер и никак не могут повлиять на общую высокую оценку рецензируемого пособия.

Светлана Г. Шулежкова

M. Krajewska: *Polsko-rosyjski słownik Lemowych neologizmów*.

Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu 2006, ss. 164.

Przekład neologizmów na język obcy to zadanie częściej chyba rozwiązywane praktycznie niż roztrząsane jako problem teoretyczny. Rozwiązania praktyczne są niejako wymuszane okolicznościami mówienia o tej codzienności życia w innych krajach, która nieustannie przynosi nowe i neologizmami właśnie nazywane zjawiska, stany, procesy. Do praktycznego radzenia sobie z neologizmami zmusza z kolei tłumaczy decyzja wzięcia się za przekład dzieła, którego neologizmy są częścią organiczną; tu nie ma wyboru. Z kwestią wyboru mają natomiast do czynienia leksykografowie, przy czym jest to istotnie „kwestia wyboru”, a nie po prostu „wybór” jako czynność techniczna: trzeba sobie odpowiedzieć na pytanie, co to właściwie jest neologizm, jakie kryteria (chronologiczne, onomazjologiczne, stylistyczne itp.) go konstytuują, jaki powinien być zasięg prezentacji neologizmów w siatce hasłowej słownika ogólnego itd. — a są to już pytania natury teoretycznej. Ich złożoność rośnie, gdy pod uwagę wziąć leksykografię dwujęzyczną: słowniki przekładowe, pisał Jan Wawrzyńczyk, „z zasady nie nadążają za zmianami w języku czy to lewej, czy to prawej strony słownika, rejestrując niepełny obraz danego języka z tego czy innego okresu rozwoju jego zasobu leksykalnego” (J. Wawrzyńczyk, *Neologizmy jako addenda do leksykografii polsko-rosyjskiej*. W: *Polsko-rosyjskie minucje słownikowe*. Red. J. Wawrzyńczyk. Warszawa–Poznań 1988,

s. 9). Dlatego też leksykograf dwujęzyczny „stoi przez niełatwą kwestią doboru rosyjskich ekwiwalentów dla licznych grup wyrażań polskich, które jeszcze nie znalazły się w żadnym słowniku polsko-rosyjskim [...]. [...] trzeba będzie starannie przeanalizować cały zestaw polskich neologizmów, aby wybrać spośród nich jednostki najniezbędniejsze; określone i niemałe porcje materiału muszą być zdyskwalifikowane (formacje efemeryczne, okazjonalne i indywidualizmy nie mające szans na trwalszą i szerszą cyrkulację w tekstach) lub pozostawione do opracowania przekładowego na później, po wykonaniu pilniejszych tłumaczeń” (tamże). Ilustrując swój wywód przykładami, Wawrzyńczyk prezentuje 80 neologicznych addendów należących — lub mogących należeć — do języka ogólnego (*absolwenci, amatorskość, andrusowaty, andrzejkowy, autoportretowy, beatnikowski, celownikowy, czarnorynkowy* itp.), unikając takich formacji słotwórczych, jak np. Leśmianowskie *niedowcielenie, zniszczota, marliwo, lśniwo, cudło* — czy *miażdżycza kamienula, wściekłoja* lub *płatwy* i *chwytyłe* z nieprzebranych zasobów neologicznych Stanisława Lema. Są to istotnie twory „efemeryczne, okazjonalne i indywidualizmy”, których obecność w przekładowym słowniku ogólnym może stać pod znakiem zapytania — nie sposób jednak udawać, że ich nie ma, i dyskwalifikować: nie tylko realnie istnieją w tekstach (i to tekstach relewantnych kulturowo), ale tworzą w nich systemy o randze doniosłych jakości artystycznych. Co więcej: ponieważ istnieją tłumaczenia odnośnych tekstów na języki obce, mamy prawo zakładać, że istnieją też obcojęzyczne ekwiwalenty współtworzących je neologizmów. Czy istnieją rzeczywiście, jakiej są jakości, czy również układają się w systemy, wreszcie czy — i jakie — mają szanse na wejście do przekładowych słowników ogólnych — to pytania, na które odpowiadano u nas dotychczas niezmiernie rzadko.

Z tym większą uwagą należy powitać wydany pod auspicjami Towarzystwa Naukowego w Toruniu i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika *Polsko-rosyjski słownik Lemowych neologizmów* Moniki Krajewskiej — opracowanie niemające w naszej leksykografii precedensu. Autorka poddała analizie zaledwie trzy cykle opowiadań Lema (*Bajki robotów, Cyberiada, Dzienniki gwiazdowe*; łącznie 53 twory), a mimo to wyekscerpowiała z nich aż 1450 neologizmów, które, poddane lematyzacji, ułożone zostały w porządku alfabetycznym, tworząc siatkę hasłową słownika. Jest oczywiste, że, zgodnie z tytułem słownika, po jego stronie prawej czytelnik znajdzie rosyjskie ekwiwalenty neologizmów hasłowych, jednak słownik Moniki Krajewskiej bynajmniej nie ogranicza się do wykazu par „transland — translat”. Po pierwsze, każda jednostka hasłowa otrzymała metryczkę genetyczną: jest opatrzona odsyłaczem do swego utworu macierzystego i ma albo dokładną etymologię, albo wskazanie na podstawę słotwórczą, albo zespół możliwych skojarzeń, jaki legł lub mógł leć u źródeł danego neologizmu. Części haseł (wypada żałować, że nie wszystkim) towarzyszą krótkie cytaty z odnośnych utworów Lema, pozwalające semantyzować twory fantazji słotwórczej pisarza (a nie wszystkie z nich są znaczeniowo transparentne). Dopiero po nich przytacza autorka ekwiwalent rosyjski, czasem zaś — dwa-trzy ekwiwalenty jednego i tego samego wyrazu (wyrażenia), szczęśliwą bowiem okolicznością jest fakt, że niektóre twory Lema doczekały się dwóch-trzech (a nawet pięciu) przekładów na język rosyjski. Po podaniu ekwiwalentu (ekwiwalentów) autorka, odsyłając do podstawy słotwórczej, rekonstruuje sposób ich tworzenia przez tłumaczy i opatruje odsyłaczami do tekstów przekładów. Tak to wygląda w praktyce:

NADAŻNICY [29; BR] <nadażyć>; *dwa Automacieje, nadażnicy w stu bitwach wypróbowani*; *поспешник* <поспешать rot. ‘pośpieszać (się), spieszyć’>; *два Автоматеея-поспешника* [20; 3.1.]; *догоняльщик* <догонять ‘doganiać, dopędząć’>; *два Автоматеея-догоняльщика* [51; 3.2.]

Autorka wykonała więc ogromną pracę, kierując się i ścisłą wiedzą gramatyczną (słotwórczą), i swoją intuicją językową. Jedna i druga z reguły jej nie zawodzi, a rezultaty

mogą zainteresować i literaturoznawców, zwłaszcza lemológów, i teoretyków przekładu, i specjalistów w zakresie słowotwórstwa polskiego i rosyjskiego (sam wykorzystuję słownik Krajewskiej na zajęciach z przekładoznawstwa praktycznego i polecam go kolegom-gramatykom jako materiał do zabawnych i pouczających zarazem ćwiczeń gramatycznych ze studentami).

Ale przytoczony wyżej artykuł hasłowy — jeden z najprostszych w słowniku — ujawnia i słabą stronę tego opracowania. Jest nią wybrany przez autorkę metajęzyk opisu, który uwypukla stronę translandów, ale skrywa w cieniu równorzędny, a może i ważniejszy z punktu widzenia odbiorcy obiekt słownika: rosyjskie translaty. Zwróćmy uwagę, że jedynym wyrazem, który w artykule hasłowym wyróżniła autorka drukiem tłustym, jest właśnie transland (neologizm polski), translaty natomiast nie zostały wyróżnione w żaden sposób. O ile w artykule wyrazu *nadażnicy* odpowiedniki rosyjskie mimo to łatwo dają się odszukać, bo artykuł jest objętościowo niewielki, o tyle w artykułach hasel złożonych wizualna przewaga translandów staje się niebezpiecznie duża. Oto początek artykułu hasłowego ze strony 84:

OTRZYJPYSK*, **PLUGAWISTA***, **ROZTRACENIEC*** [275; C] ‘wyzwiska’; **OTRZYJPYSK** <otrzeć (otrzyj); pysk>; **PLUGAWISTA** <plugawy>; **ROZTRACENIEC** <roz-; tracić>; por. utracysz [...]

Po tak wyróżnionym początku następuje dłuższy cytat kursywą, a po nim — nieróżnicowanym już drukiem — szereg odpowiedników rosyjskich wraz z ich etymologiami, kwalifikatorami, odsyłaczami (dodajmy, że budowa tych odsyłaczy jest mało logiczna: najpierw podaje się stronę, a dopiero na drugim miejscu po średniku skrót tytułu odnośnego utworu, np.: [203; DGH]). Odsyłacz rosyjski jest równie mało logiczny, a na dodatek i nieczytelny, skrót tytułu zastąpiony jest bowiem symbolem liczbowym. Ponieważ jego zasada nie została objaśniona we wstępie, trzeba pewnego wysiłku, by się domyślić, że [73; 53.1.] to odsyłacz do 75. strony pierwszego z dwóch rosyjskich przekładów *Kongresu futurologicznego*:

[...] *косорыльник* <косо́й ‘krzywy, skośny, zezowaty’; *рыло* ‘morda, pysk’>; por. *косоглазый* ‘zezowaty’; *косо-лапый* [!] 1. ‘krzywostopy, szpotawy’; 2. gm. ‘niezdarny’; *омерзист* <омерзеть ‘obrzydnąć, obmierznąć’>; *разодранец* <разо- ‘roz-’; *дранный* ‘podarty’>; por. *голодранец* ‘oberwaniec, obdartus’ [269; 26.1.]

Silną rzeczą uwaga użytkownika skupia się na owym wytłuszczonym początku, poszczególne ekwiwalenty zaś giną w masie informacji zajmującej drugą połowę artykułu. A przecież słownik polsko-rosyjski bierze się do ręki po to, mówiąc najprościej, by się dowiedzieć, „jak to jest po rosyjsku”: gdybyśmy część hasłową artykułu określili jako jego „temat” (*datum*), to ekwiwalenty tworzą jego „remat” (*novum*) — to, co nowe i nieznanne, to, dla czego się w istocie taki słownik tworzy. I właśnie ów remat słownikowy nie został w żaden sposób uwypuklony: musi on być (z jakimś mozołem w wypadku artykułów dłuższych) przez użytkownika wyszukiwany i wytłuskowany. Z pewnym zaskoczeniem przyjmuję fakt, że w miejscu dla tego przewidzianym Wydawnictwo nie podaje nazwiska recenzentów wydawniczych; czyżby więc nie znalazł się nikt, kto by na ten niedostatek metajęzyka leksykografii zwrócił autorce uwagę? By przywrócić artykulom hasłowym niezbędną równowagę, wystarczyło przecież zrobić krok najprostszy: wytłuszczyć ekwiwalenty, a wskaźniki genetyczne wydrukować na przykład kursywą, por.:

[...] *косорыльник* <косо́й ‘krzywy, skośny, zezowaty’; *рыло* ‘morda, pysk’>; por. *косоглазый* ‘zezowaty’; *косолапый* 1. ‘krzywostopy, szpotawy’; 2. gm. ‘niezdarny’; *омерзист* <омерзеть ‘obrzydnąć, obmierznąć’>; *разодранец* <разо- ‘roz-’; *дранный* ‘podarty’>; por. *голодранец* ‘oberwaniec, obdartus’ [269; 26.1.]

Ekwiwalenty można było także — również dla równowagi — wydrukować tak, jak neologizmy polskie: wersalikami.

Na miejscu autorki zrobiłbym jednak i krok następny. Część neologizmów hasłowych ma tylko jeden odpowiednik rosyjski, inne dwa, jeszcze inne — trzy, Lem bowiem, jak tu już zostało wspomniane (i jak w wybornym podrozdziale wstępu dowodzi autorka), cieszył się i w ZSRR, i w Rosji niewiarygodną wręcz popularnością, która owocowała w kilkakrotnych przekładach jednych i tych samych utworów. Była znakomita okazja, żeby słownik Moniki Krajewskiej zilustrował fenomen serii translatorskiej — zarówno od strony teoretycznej, we wstępie (tu autorka używa jedynie mało trafnego określenia „warianty translacyjne”, choć przecież pojęcie serii translatorskiej ma już w Polsce swoją literaturę — zob. przede wszystkim: *Przekład artystyczny*. Tom 2: *Zagadnienia serii translatorskich*. Red. P. Fast, Wyd. UŚ. Katowice 1991 (tam dalsza literatura przedmiotu), a także np.: E. Balcerzan, *Literatura z literatury. Strategie tłumaczy*. Katowice 1998), jak i praktycznej, tj. w artykule hasłowym. Wymagałoby to istotnej przebudowy struktury artykułu, która by mogła uwidocznic paralelizm różnych rozwiązań translatorskich — tak jak uczyniła to sama Monika Krajewska, nie w tym słowniku jednak, lecz w świetnym artykule, w którym przedstawiła serię Lemowskich neologizmów z opowiadania *Ratujmy Kosmos* i zestawiała ją z trzema seriami ich rosyjskich odpowiedników z przekładów K. Duszenki, S. Bruskina i F. Wieliczki (M. Krajewska: *Świat kosmicznej przyrody Stanisława Lema w przekładach na język rosyjski*. W: *Słowo z perspektywy językoznawcy i tłumacza*. T. 2. Red. A. Pstyga. Gdańsk: Wyd. UG 2005, s. 337–344). Takie zestawienia pomagają ocenić istotę i jakość obranych przez poszczególne tłumaczy strategii translatorskich — to zaś z kolei ułatwia poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy w danym przekładzie wziętym jako określona całość udało się zachować te jakości, których zespół neologizmów — również rozumiany jako pewna całość — jest nośnikiem czy werbalizatorem. Tak rzecz się ma w przypadku np. Bolesława Leśmiana, którego neologizmy — znacznie mniej liczne niż u Lema — są jednym z głównych środków przejawiania się światopoglądu poety (zob.: E. Olkuśnik: *Słowotwórstwo na usługach filozofii*. W: *Studia o Leśmianie*. Red. M. Głowiński, J. Sławiński. Warszawa 1971, s. 151–183). Światopoglądu tego — właśnie wskutek wybiórczego i/lub nieumiejętnego przetłumaczenia Leśmianowskich neologizmów na język rosyjski (lub też w efekcie poniechania ich tłumaczenia) — nie udało się, moim zdaniem, w rosyjskim tomiku Leśmiana zachować (W. Chlebda: *Neologizacja Bolesława Leśmiana w zwierciadle języka rosyjskiego*. W: *Problemy semantyki leksykalnej*. T. 1. Red. M. Blicharski. Katowice: Wyd. UŚ 1986, s. 85–94; B. Хлебда: *Языковые показатели мировоззрения писателя и художественный перевод*. Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Rosyjska XXIX. Opole 1992, s. 13–19) — a takie niepowodzenie ma już rangę faktu kulturowego. Czy neologizmy Stanisława Lema tworzą system analogiczny do tego, na jakim wspiera się gmach poezji Leśmiana? Zapewne tak, chociaż jest to system innego rodzaju i inne funkcje pełniący. Czy oddano go wiernie w materii języka rosyjskiego? Tego jeszcze nie wiemy, ale słownik Moniki Krajewskiej jest istotnym krokiem w stronę odpowiedzi na takie pytanie, chociaż nieco mało fortunnie wybrany sposób strukturyzowania artykułu hasłowego i zapisu poszczególnych jego części nieco utrudnia w mej opinii jej poszukiwanie. Gwoli sprawiedliwości trzeba dodać, że omawiany słownik kończy się 30-stronicowym indeksem odwróconym (od ekwiwalentów rosyjskich w stronę neologizmów oryginalnych), który w istotny sposób ułatwia ogarnięcie korpusu neologicznych ekwiwalentów, by tak rzec, jednym spojrzeniem.

Jest jeszcze jeden walor tego ze wszech miar pożytecznego dokonania. Repertuar wydawanych u nas słowników przekładowych jest stosunkowo ubogi: są to z reguły słowniki ogólne (małe, średnie i wielkie), słowniki frazeologiczne i słowniki specjalistyczne (np. techniczne czy inne branżowe). Przekładowe słowniki idiolektów pisarskich nie tylko u nas nie istnieją, ale wydają się wręcz trudne do wyobrażenia. Trudne, ale jednak możliwe — zdaje się

mówić Monika Krajewska, otwierając przed leksykografami fascynującą przestrzeń. Jest w niej miejsce na przykład dla polsko-rosyjskiego słownika neologizmów wspomnianego tu Bolesława Leśmiana — ale także dla rosyjsko-polskich słowników neologicznych korpusów Wielimira Chlebnikowa czy Władimira Majakowskiego, zwłaszcza że wiele utworów tych poetów ma po dwa, trzy i cztery przekłady na język polski. Istnieje w języku rosyjskim pięć pełnych przekładów Mickiewiczowskiego *Pana Tadeusza* — da się więc pomyśleć rodzaj polsko-rosyjskiego słownika jednostek bezekwiwalentowych (nazw polskich realiów, idiomów polskich, w tym przysłów) w ich pięciu wersjach przekładowych. Idąc tropem propozycji Jana Wawrzyńczyka, który tłumaczy literatury pięknej widział w charakterze współtwórców słowników przekładowych (J. Wawrzyńczyk: *Tłumacz współtwórcą słownika przekładowego*. „Literatura na Świecie” 1991, nr 5, s. 291–296), możemy oczyma wyobraźni oglądać rosyjsko-polski słownik łączliwości leksykalnej preferowanej np. przez Antoniego Czechowa, którego materiału dostarczyłyby przekłady jego opowiadań i dramatów (w tym — serie przekładowe). Itp., itd.

Jest więc przekładowy słownik Lemowych neologizmów Moniki Krajewskiej opracowaniem godnym wnikliwej uwagi — zarówno sam przez się, dla niezaprzeczalnych walorów, jakie niesie jego idea i zaproponowane przez autorkę konkretne rozwiązania praktyczne, jak i z racji niewypowiedzianych postulatów leksykograficznych, jakie sam fakt publikacji słownika tego rodzaju nieuchronnie przed słownikarzami stawia.

Wojciech Chlebda

Zbigniew Fedus: *Wielki słownik sportowy polsko-rosyjski. Большой польско-русский спортивный словарь*. Warszawa: Wydawnictwo „Takt” 2007, ss. 432.

W warszawskim wydawnictwie „Takt” w ramach tzw. żółtej serii ukazał się *Wielki słownik sportowy polsko-rosyjski. Большой польско-русский спортивный словарь* (dalej: *WSSPR*) Zbigniewa Fedusa. Opracowanie stanowi XXVII tom serii „Semiosis Lexicographica” publikowanej pod redakcją prof. Jana Wawrzyńczyka. Jest to swego rodzaju dopełnienie *Wielkiego słownika sportowego rosyjsko-polskiego* (dalej: *WSSRP*) Zbigniewa Fedusa, który ukazał się on w roku 2005 także w ramach „żółtej serii”. O słowniku tym w *Przedmowie* Jana Wawrzyńczyka do *WSSPR* czytamy: „Dzieło to, owoc wieloletnich trudów Autora, wypełniło dotkliwą lukę nie tylko na rynku wydawniczym, lecz także w badaniach nad językiem rosyjskim i polskim w aspekcie porównawczym, dostarczając bezcennej informacji naukowej, niezbędnej specjalistom zajmującym się słownictwem fachowym. [...] *WSSRP* służy jako ważne źródło materiałowo-dokumentacyjne badaczom, leksykologom, leksykografom, translatorom, publikującym swoje prace m.in. w kolejnych woluminach serii «Semiosis Lexicographica»”.

Jak zaznaczono we *Wstępie* do *WSSPR*, *Wielki słownik sportowy polsko-rosyjski* obejmuje 50 000 terminów, połączeń wyrazowych i skrótów. Zbigniew Fedus podjął się trudu zebrania w jednej pracy materiału językowego tworzącego szerokie spektrum pola semantycznego SPORT, tj. terminologii z zakresu olimpijskich i najczęściej spotykanych nieolimpijskich dyscyplin sportowych. Do korpusu językowego *Słownika* włączył autor także leksykę związaną z niekanonicznymi dyscyplinami sportowymi (np. z szachami, wędkarstwem, myślistwem), ze sportami obronnymi, z międzynarodowym ruchem sportowym, a także terminologię z zakresu anatomii, fizjologii, psychologii sportu, masażu sportowego, medycyny sportowej, budowl i architektury sportowej, rekreacji, turystyki, praktyki i teorii treningu sportowego, wreszcie — terminologię nowych dyscyplin sportowych. Zestaw haseł objętych słownikiem został ustalony m.in. w oparciu o rosyjsko- i polskojęzyczną literaturę sportową, podręcz-

niki akademickie, encyklopedie, teksty regulaminów zawodów, a także transmisje radiowe i telewizyjne, codzienną prasę sportową i wydawnictwa periodyczne, referaty i sympozja naukowe oraz inne publikacje ze sportem i kulturą fizyczną związane pośrednio.

Z szerokim spektrum zasobów językowych związanych ze sportem, a utrwalonych w *Słowniku*, współgra równie szerokie spektrum jego zakładanych odbiorców, do których Fedus zalicza specjalistów z zakresu sportu i turystyki, pracowników naukowych uczelni i wydziałów wychowania fizycznego, studentów tych szkół, trenerów i instruktorów, nauczycieli wychowania fizycznego, tłumaczy, a także dziennikarzy sportowych prasy, radia i telewizji, lektorów studiów języków obcych, wojskowych, lekarzy i psychologów sportowych, rehabilitantów, masażyistów sportowych, ale też szeroki krąg czytelników interesujących się literaturą sportową i turystyczną i z niej korzystających.

Wielki słownik tworzą dwa działy. W pierwszym — zasadniczym — po stronie translandów znajdują się w porządku alfabetycznym jedno- i wielowyrzawowe jednostki języka polskiego, po prawej stronie siatki hasłowej — ich rosyjskie ekwiwalenty (translady). Terminy wielowyrzawowe ułożono jednak w porządku alfabetyczno-gniazdowym. Zatem połączenia wyrzawowego **czerwona kartka** — *красная карточка* powinniśmy szukać nie pod C, lecz pod K: w gnieździe (czy też pod identyfikatorem) KARTKA. W gnieździe termin główny występuje w postaci skróconej (pod tyldą), np.: **kartka** z *карточка ж* ~ **czerwona** *красная карточка*, co, jak widać, może czasami wprowadzać w błąd, gdyż zapis ~ **czerwona** siłą rzeczy odczytujemy w postaci **kartka czerwona**, podczas gdy odnośna jednostka języka polskiego ma postać **czerwona kartka**. Tak polskie rzeczowniki, jak ich rosyjskie ekwiwalenty zostały opatrzone kwalifikatorami gramatycznymi. W nawiasy ujęto komponenty fakultatywne, czyli takie, które bez szkody dla zachowania tożsamości danej jednostki można opuścić, i które rzeczywiście bywają przez Rosjan opuszczane. Przy niektórych jednostkach wskazuje autor *Słownika* na konkretny językowy subkod sportowy, czyli w istocie na dyscyplinę sportową, z której języka dana jednostka się wywodzi, np.: **bloki startowe** *стартовые колодки* (лёгкая атлетика); **skrzyżować rękawice** *скрестить перчатки* (бок); **słabość pozycyjna** *позиционная слабость* (шахматы); **unik w bok** *инквартата* (фехтование).

Dużą zaletą *Słownika* jest jego druga część zawierająca ułożone w porządku alfabetycznym polskie nazwy rozmaitych organizacji sportowych — zarówno polskich, jak i międzynarodowych, nazwy instytucji związanych z działalnością sportową pośrednio lub bezpośrednio, a także nazw zawodów sportowych wraz z ich rosyjskimi ekwiwalentami. Należą do nich np. *Międzynarodowy Komitet Olimpijski (CIO)*; *Międzynarodowa Federacja Gimnastyczna (FIG)*; *Państwowa Inspekcja Samochodowa (GAI)*; *Katowickie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej (KTKKF)*; *Liga Popierania Turystyki (LPT)*; *Wszelstronny Konkurs Konia Wierzchowego (WKKW)*. Brakuje natomiast w omawianym dziale *Słownika* po stronie transladów rosyjskich odpowiedników skrótów i abrewiatur wymienionych po stronie translandów. W części drugiej *Słownika* nie ma też nazw takich zawodów czy organizacji sportowych, jak np. *Amerykańska Liga Koszykówki (NBA)*, *Światowa Liga Hokeja (NHL)*, *Amerykańska Zawodowa Liga Piłki Nożnej (MLS)*, *Liga Futbolu Amerykańskiego (NFL)*, *Unia Europejskich Związków Piłki Koszykowej (ULEB)*, *Polski Związek Motorowodny i Narciarstwa Wodnego (PZMiNW)*, *Turniej Masters Series (WTA)*, *Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego (PZTO)*.

Wydaje się, że w omawianym słowniku słabo zostały opracowane wyrażenia werbalne (zwroty czasownikowe). Już pobieżny przegląd zawartości opracowania ujawnia wyraźną dominację nominatywnych wyrażen imiennych nad werbalnymi. Na stronach 9–120 na pozycjach hasłowych (ułożonych alfabetycznie w zakresie od A do N) występuje zaledwie 8 czasowników, takich jak: *bronić* (s. 28), *chwycić* (s. 34), *iść* (s. 74), *jechać* (s. 76), *kapać się* (s. 80), *kłamrować* (s. 83), *nadryfować* (s. 127). WSSPR nie uwzględnia takich typowo sportowych zwrotów czasownikowych, jak np. *położyć przeciwnika na deski*, *walczyć*

w zwarciu, ustawić nisko/wysoko poprzeczkę, obniżyć/podwyższyć poprzeczkę, wyjść z progu, zostać mistrzem (np. paraolimpijskim), osiągnąć minimum olimpijskie, być / zostać liderem Formuły 1 (Pucharu Świata w Skokach Narciarskich itp.), być/zostać złotym/srebrnym/brązowym medalistą igrzysk, walczyć o wejście do Euro, wygrać Kryształową Kulę itp. Powstaje pytanie, czy to język sportu jest tak bardzo „imienny” (rzeczownikowy) w swoim charakterze, czy też to autor słownika dokonał selekcji sportowego materiału językowego, pozwalając wyrażeniom imiennym zdominować jednostki czasownikowe. Jeśli uświadomimy sobie, że istotą sportu jest szeroko rozumiany ruch (dynamika, przemieszczanie się w przestrzeni), pierwsza ewentualność wydaje się trudna do utrzymania.

We wstępnej części *WSSPR* przydałoby się przedstawienie struktury słownika wraz z wykazem identyfikatorów ułożonych według alfabetu (w rodzaju 1. AKCJA; 2. ATAKOWAC; 3. AKROBACJA; 4. ALBATROS etc.). Poszczególne jednostki hasłowe mogłyby być grupowane pod identyfikatorami o postaci zarówno rzeczowników, jak i czasowników czy przymiotników; identyfikator o funkcji porządkowo-wyszukiwawczej powinien być wówczas komponentem obligatoryjnym danego wyrażeniu. Co prawda takie rozwiązanie zwiększyłoby objętość słownika, ale przydałoby mu większej przejrzystości, ułatwiłoby korzystanie z niego i pozwoliłoby zorientować czytelnika w jego zawartości. Obecnie w opracowaniu Fedusa poszczególnym gniazdom przyporządkowane są różne identyfikatory (hasła główne), które nierzadko nie wchodzą w skład leksykalny jednostki językowej przyporządkowanej odnośnemu identyfikatorowi. Dla przykładu, na s. 11 hasłu głównemu AMORTYZOWAĆ odpowiadają różne jednostki hasłowe, jak np. *ampeks, amplituda, amunicja, anabolizm, analiza*. Pod hasłem głównym NOŻYCE (s. 133) umieszczone zostały także i inne hasła danego gniazda: *nożycowanie, nóż, numerek*, natomiast pod hasłem WIAZANIE (s. 337) znalazły się takie hasła, jak np. *wibracja, wicemistrzostwo, wicher, widelki, widnokrag, wideokamera, widzialność, widowisko*. Utrudnia to szybkie odnalezienie poszukiwanej jednostki.

Należy zauważyć, że spora grupa wyrazów umieszczonych w *WSSPR* na pozycjach hasel głównych charakteryzuje się dość dużym stopniem ogólności, należy raczej do jednostek współnoodmianowych języka i słabo związana jest z polem semantycznym pojęcia SPORT. Należą do nich np. *antena, aparat, atmosfera, badanie, baza, bezpieczeństwo, biometeorologia, cecha, charakterystyka, danie, dolina, dramaturgia, grad, informacja, koc, konserwacja, leukoplast, luz, oznakowanie, ramka, rysunek, ultrakrótkofalowiec, wariant, dwulatek*. Ponieważ *Słownik* Fedusa opatrzonej jest w tytule przydawkami „wielki” i „sportowy”, ten właśnie sportowy charakter opracowania można by bardziej podkreślić poprzez umieszczenie na pozycjach hasłowych wyrazów wchodzących w skład leksykalny gniazd omawianego opracowania, a przy tym ściślej związanych z polem semantycznym pojęcia SPORT. Do takich należą np. *atakować, biegać, bronić, boksować, faulować, gambit, garda, liga, skoczek, spalony, szachownica, tyczka, wykluczyć, wywalczyć, zapaśnik*.

Wątpliwości budzi niekiedy także ekwiwalencja rosyjska niektórych odnotowanych przez *Słownik* połączeń wyrazowych. Dla przykładu, w *WSSPR Gala Boksu Zawodowego* to *Банкет профессионального бокса* (s. 63), mimo że źródła rosyjskie (w tym zwłaszcza Internet) posługują się wyłącznie wariantem *Вечер профессионального бокса*. **Puchar Narodów** to, według *Słownika*, *Кубок наций* (s. 222), teksty źródłowe współczesnych mediów rosyjskich zaś dają pierwszeństwo wyrażeniu *Кубок народов*. Nazwie własnej **Turniej Czterech Skocznii** przyporządkowuje Fedus trzy warianty: 1. *Турнир четырёх трамплинов*; 2. *Турне четырёх трамплинов*; 3. *Конкурс четырёх трамплинов* (s. 317), dając wyraźnie pierwszeństwo wielowyrazowcowi z członem *турнир*, mimo że w bogatym rosyjskim materiale faktograficznym, zwłaszcza sportowym, używa się wyłącznie członu *турне* (*Турне четырёх трамплинов*). Jednostce **liga siatkówki** przypisany jest w *WSSPR* rosyjski odpowiednik *лига волейбола* (s. 106), w rosyjskim dyskursie medialnym zaś funkcjonuje przede wszystkim wariant *волейбольная лига* (na wzór: *тениссная/хоккейная*/

профессиональная лига). Dla wielowyrazowca **Puchar Świata w Skokach Narciarskich** Fedus proponuje rosyjski odpowiednik *Кубок мира по прыжкам на лыжах* (s. 222), choć rosyjski materiał tekstowy dokumentuje funkcjonowanie połączenia *Кубок мира по прыжкам на лыжах с трамплина*. Ekwiwalentem rosyjskim nazwy **halowe mistrzostwa Europy** jest w *WSSPR* wyrażenie *чемпионат / соревнования Европы в крытом помещении*, choć najczęściej używaną nazwą jest w rosyjskich wypowiedziach medialnych *чемпионат Европы в закрытых помещениях*.

Omawiany *Słownik* — mimo zastrzeżeń, jakie zaprezentowałem — jest niewątpliwie inspirującą lekturą o walorach poznawczych nie tylko dla leksykografów, translatologów czy leksykologów, ale i ludzi związanych z działalnością sportową bezpośrednio czy wreszcie dla studentów kierunków filologicznych, zwłaszcza rusycystów i slawistów. Recenzowaną pozycję na pewno warto włączyć do zestawu materiałów pomocniczych przydatnych do praktycznej nauki języka rosyjskiego. Praca Zbigniewa Fedusa wypełnia też poważną lukę w badaniach porównawczych nad językiem rosyjskim i polskim.

Artur Matkowski